

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק: 618904/18

בבית הדין הרבני האזורי צפת

לפני כבוד הדיינים:

הרב חיים בזק – אב"ד, הרב יעזר אריאל, הרב שלמה שושן

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד סבן תמיר)

נגד

הנתבעת: פלונית

הנדון: מזונות לילדים המקבלים סיוע ממקורות אחרים

פסק דין

א. טענות הצדדים

הצדדים התגרשו בביה"ד לפני חמש שנים, והמזונות שנפסקו לתובע בגין חמשת ילדיו היו בסך 4000 ₪.

אחרי הגירושין התובע ביקש להפחית את מזונותיו בגלל מעמדו כאברך כולל, וביה"ד בפסק דינו מיום י"ז טבת תשע"ג (30.12.2012) קבע ברוב דעות שחיובו מזונות ילדים מחייב אותו גם לצאת לעבוד.¹

גם בערעור לביה"ד הגדול (תיק 811245) שהוגש על ידי התובע על פסק הדין, אישר ביה"ד הגדול את פסק הדין ברוב דעות

עתה הוגשה לביה"ד בקשת התובע להפחית את דמי המזונות לילדיו מסך 4000 ₪ לסך 2000 ₪, ובדיון שהתקיים בתאריך ט"ו בטבת התשע"ו (27/12/2015) התובע נימק את בקשתו בגלל נימוקים אחרים:

א. הכנסותיו פחתו לסכום כולל של 2400 שקל בחודש, בעוד שבעבר הכנסותיו הגיעו לסך 4000 ₪ ואינו מוצא עבודה המתאימה לו.

ב. למיטב ידיעת הנתבע התובע מקבלת 6000 שקל לחודש, בניגוד לטענת הנתבעת שהיא משתכרת בסך של 600 ₪ ברוטו בחודש בלבד.

ג. יש לו חוב גדול מאד לביטוח לאומי, ולכן הוא הגיע איתם להסדר שישלם 200 ש"ח לחודש ובהוצל"פ הוא משלם 800 ₪ לחודש עבור חוב לנתבעת.

ד. בא כוחו טען שמלכתחילה האשה התחנתה עם בן תורה, ואם בני הזוג היו ממשיכים לחיות ביחד, האשה היתה מסכימה להמשיך לפרנס את המשפחה, לכן יש להחיל הסכמה זו גם

1. הנימוקים לחיוב זה הם, הן מכח קנס לפי המרדכי (כתובות סי' רה) וחזון איש (אהע"ז סי' קח, י), והן מעיקר הדין (ראה שורת הדין יד' עמ' קצב ריג, וביתר ביאור בנימוקים לתיק 616800 מתאריך א' טבת תשע"ו).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לתקופה שאחרי הגירושין. התובע הוסיף על דברי בא כוחו, שדובר ביניהם לפני הנישואין שהבעל ילמד והאשה תעבוד.

ה. מאחר שהבת הגדולה עברה את גיל 18 יש לבטל את מזונותיה, ולהפחית את יתרת המזונות עבור הקטינים.

ו. שני הילדים הגדולים אינם בבית ולומדים בישיבות, ושכרם ממומן באופן ישיר לישיבה על ידי ארגוני חסד, או שהנתבעת מביאה להם קבלות על התשלום והם מחזירים לה את הוצאות שכר הלימוד. כמו כן הנתבעת מקבלת מארגוני חסד סיוע ברכישת בגדים ובמזון.

הנתבעת הגיבה לתביעת התובע, שיש לו אפשרות לעזור את צפת ולמצוא משרה. הנתבעת טענה שגובה שכרה אינו עולה על 600 ₪. היא מקבלת 3200 ש"ח מביטוח לאומי כדמי מזונות הבעל, 900 ₪ קצבה עבור 4 ילדים, ועוד 800 ₪ מהוצאה לפועל עבור חוב של הבעל שפירעונו עומד להסתיים, מאחר שהבת הגדולה הגיעה לגיל 18. הבן לומד בישיבה בזיכרון יעקב והיא משלמת עבורו 1100 שקל בסיוע גמח"ם.

ב. האם הסיוע שהילדים מקבלים מארגוני חסד פוטר את האב מחיוב מזונות?

בית הדין ביקש מהאב להמציא לו אישורים מהישיבות בהם לומדים הילדים, המעידים שארגוני חסד משלמים את שכר הלימוד של הבנים, והאשה אינה משלמת עבור ילדיה. אך עד כה התובע לא שלח מסמכים המבססים את טענתו, ובהעדר הוכחה לטענתו יש לחייבו גם במזונות ילדיו הלומדים בישיבות. יש להוסיף שההוצאות עבור ילדים בישיבות כוללים גם הוצאות נסיעות, ארוחות בבית בחופשות, וביגוד.

אמנם לפי טענת התובע קיימת גם אפשרות, שהנתבעת מקבלת החזרים על הוצאותיה בשכר לימוד, וכן סיוע מארגוני חסד ברכישת בגדים ודברי מאכל, אך הכספים שהילדים מקבלים ממקור אחר, אינם מתקזזים מחוב מזונות ילדיו, ואינם פוטרים את האב מחיוב מזונותיו, כי הרא"ש בכתובות (פרק ד, סי' יד) פסק בשם מהר"ם מרוטנבורג:

"דחייב לזון בניו ובנותיו כשהן קטני קטנים. ואפילו יש להם נכסים שנפלו להם מבית אבי אמם, פסק רבינו מאיר דחייב לזונם, דכיון דתקנת חכמים היא, זכו במזונותיהם אפילו יש להם להתפרנס משלהן, דומיא דמזונות האשה, מדכלל מזונות האשה דקתני ומוסיפין לה על מזונותיה בשביל הקטן, אלמא דין אחד להם."

דברי המהר"ם נפסקו להלכה בשולחן ערוך (אהע"ז סי' עא, א):

"חייב אדם לזון בניו ובנותיו עד שיהיו בני שש, אפילו יש להם נכסים שנפלו להם מבית אבי אמם."

כשם שירושה שקבלו הילדים, אינה פוטרת את אביהם מחיוב מזונותיהם, כך גם כאשר הילדים מקבלים צדקה ממקור אחר, האב אינו נפטר מחיוב מזונותיהם.

לכאורה יש לומר שהלכה זו נאמרה רק עד גיל שש שחיוב המזונות הוא מכח תקנת אושא, אבל מעל גיל שש, שהחיוב בימנו הוא מכוח תקנת הרבנות הראשית, תקנה זו היא לכאורה מדין צדקה שהרבנות הראשית הגדירה כל אדם שיש לו ילדים כאדם אמיד שכופין אותו מדין צדקה. לכן אם הילדים מקבלים צדקה ממקור אחר, האב פטור! גם בפד"ר יא (עמ' 215-216) נכתב, שתקנת הרבנות הראשית יסודה בחיוב צדקה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אבל מעיון בנוסח תקנת הרבנות הראשית (ראה בספר דיני משפחה לד"ר שרשבסקי עמ' 568 – 566) עולה בבירור שתקנת הרבנות הראשית נתנה **תוקף משפטי** לחיוב המזונות מעל גיל שש, ואינה תלויה בגדרי צדקה וחלה גם כשהאב אינו אמיד.

בהקדמה המנמקת את הצורך בתקנה זו נאמר:

"לפנים בישראל אע"פ שמעצם הדין לא היו כופין את האב בממונו לזון את בניו הקטנים, אלא עד הגיל של שש שנים, היו מכלימים אותו ומכריזים עליו [...] אך בזמננו לא איכשר דרא וכפייה מוסרית אין כוחה יפה כלל וכלל. החוק הממשלתי אינו נותן סמכות לרבנות בענין מזונות ילדים אפילו לא למטה משש, אלא שבתי המשפט הממשלתיים זקוקים בנידון זה לפסוק על פי דיני ישראל [...] כשטענו מצד הילדים, שבדיני ישראל כופין את האב מתורת צדקה, אם הוא אמיד, באה התשובה שהחוק הממשלתי אינו יכול להתחשב עם טענה זו [...] בימינו אלה [...] סכנות מוסריות גדולות צפויות להם (לבנות וגם לבנים) אם פרנסתם לא תהיה מובטחת על יסוד משפטי [...] אי לזאת קבענו [...] לחייב את האב בחיוב משפטי גמור ולכופו בממונו בכל הכפיות האפשריות החוקיות, לפרנס את בניו ובנותיו עד גיל של חמש עשרה שנה."

הנימוקים הנ"ל מבארים שהחוק המנדטורי ששלט באותה תקופה, לא איפשר לכופ את האב לשלם על בסיס של צדקה, ולכן היה צורך לתקן תקנה הנותנת **תוקף משפטי** לחיוב מזונות ילדים מעל גיל שש.²

אמנם בפד"ר ב' (עמ' 92) נכתב ששינו של המהר"ם לא נכלל בתקנת הרבנות הראשית:

"אשר לתקנת הרבנות הראשית לארץ – ישראל משנת תש"ד במזונות ילדים מאחרי שש עד חמש עשרה, לא מוזכר בה חיוב במקרה שיש לילד להתפרנס משלו, – ואין לדון על פי תקנה יותר מהמפורש בה. בהקדמתם מסבירים כבוד הרבנים הראשיים לארץ – ישראל את הצורך בתקנה, נוסף לדין צדקה, כי סכנות גדולות צפויות להם, אם פרנסתם לא תהיה מובטחת – וזה שייך רק באין לילד משלו, ולפי זה משמעותה של תקנה זו אינה מעין חיוב שלפני שש; אלא כפיה על החיוב הקיים מתקנת חכמים אחרי שש."

אך מנוסח התקנה הנ"ל עולה, שאין חילוק בין גדרי תקנת אושא לגדרי תקנת הרבנות הראשית לילדים מעל שש. אמנם בהקדמה להחלטה נכתב הצורך לפרנס את הילדים בגלל הסכנה הצפויה להם, אבל מאידך אחרי ההקדמה באה ההחלטה:

"כשם שמאז ומעולם עד היום הזה היה כח בית דין של ישראל יפה, לחייב את האב בחיוב משפטי גמור ולכופו בממונו ובכל הכפיות האפשריות החוקיות, לפרנס את בניו ואת בנותיו עד גיל שש שנים, כך יהא מעתה ואילך כוחם יפה לחייבו בחיוב משפטי גמור ולכופו בממונו לפרנס את בניו ואת בנותיו עד הגיל של חמש עשרה שנה."

ההחלטה משווה את תקנת הרבנות הראשית לילדים מעל גיל שש, לתקנת אושא לילדים מתחת לגיל שש, בהשוואה מוחלטת ללא כל חילוק ביניהם, וממשיכה את תקנת אושא עד גיל

2. בשורת הדין (יד, עמ' רז) כתבתי על נושא דומה, ושם העיר העורך (הרה"ג אברהם שינפלד שליט"א) בהערה 7 מפד"ר יא (עמ' 215-216) שם נכתב שתקנת הרבנות הראשית יסודה בחיוב צדקה! אבל בתשובתי שם עניתי בקצרה, שמנוסח התקנה של הרה"ר עולה להיפך.

גם ביה"ד הגדול דן בערעור (תיק 811245) על פסק דין אחר בתיק זה, קבע לדעת הרוב (הרה"ג ציון אלגברלי שליט"א והרה"ג ישראל שחור שליט"א) שתקנת הרבנות הראשית אינה מטעם צדקה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חמש עשרה. כי כשם שהיה כח לחכמים באושא לתקן תקנות, כך גם יש כח לחכמי ישראל לדורותיהם לתקן תקנות, ולהמשיך את תקנת אושא בכל תוקפה וגדריה עד גיל חמש עשרה,³ ובלשון התקנה – "כשם שמאז ומעולם עד היום הזה היה כח בית דין של ישראל יפה, לחייב את האב...עד גיל שש שנים, כך יהא מעתה ואילך כוחם יפה לחייבו... לפרנס את בניו ואת בנותיו עד הגיל של חמש עשרה שנה."

עולה מנוסח התקנה, שהרבנות המשיכה את תקנת אושא בכל תוקפה, אחרי גיל שש בחיוב משפטי גמור, באותה מתכונת של מזונות ילדים מתחת לגיל שש, ללא כל שינוי מתקנת אושא. תקנת אושא לא חילקה בין ילד שאין לו נכסים ממקור אחר, לבין ילד שיש לו נכסים ממקור אחר, ותקנת הרבנות הראשית המשיכה את חיוב מזונות הילדים מעל גיל שש באותה מתכונת של תקנת אושא שלא חילקה בין ילד שאין לו נכסים ממקור אחר, לבין ילד שיש לו נכסים ממקור אחר.

אמנם ניתן לשאול, מדוע הרבנות הראשית, לא חילקה בין ילד שאין לו הכנסה ממקור אחר, ובין ילד שיש לו הכנסה ממקור אחר? הרי ילד שיש לו הכנסה אינו נתון לסכנה! אבל שאלה דומה ניתן לשאול על המהר"ם: מדוע חכמים חייבו בתקנת אושא את האב לספק מזונות לילדים שיש להם ירושה ממקור אחר? הרי ילדים אלו אינם זקוקים למזונות!

התשובה היא: אילו תקנת אושא היתה קשורה לגדרי צדקה, היה מקום לחלק בין אב אמיד לבין אב עני, וכן היה מקום לחלק בין ילד אמיד לבין ילד עני, שאם הילד הוא עשיר, ויש לילד נכסים ממקור אחר, האב פטור, כשם שעני שיש לו מאתיים זוז אין מפרנסים אותו. אבל מטרת תקנת אושא היתה – לשנות את הגדרת חיוב האב למזונות, מהגדרה של צדקה, להגדרה של חיוב משפטי רגיל, שבין תובע לנתבע. בחיוב משפטי רגיל אם אדם חייב לחברו על סחורה שקנה, אין הקונה יכול לפטור את עצמו בטענה שהסוחר קבל ירושה. בחיוב משפטי רגיל אין הבדל בין תובע עשיר לתובע עני, וגם אין הבדל בין נתבע עשיר לנתבע עני, ועל כך נאמר מקרא מפורש: "ודל לא תהדר בריבו" (שמות כג, ג), וכן "לא תשא פני דל" (ויקרא יט, טז). לכן הנתבע אינו נפטור בגלל שהתובע הוא עשיר, וזכה בנכסים ממקור אחר.

גם במשנה כתובות (קא, ב) נאמר על חיוב משפטי רגיל שאינו של צדקה:

"הנושא את האשה, ופסקה עמו כדי שיזון את בתה חמש שנים – חייב לזונה חמש שנים. ניסת לאחר, ופסקה עמו כדי שיזון את בתה חמש שנים – חייב לזונה חמש שנים."

מבואר במשנה זו, שהבעל הראשון אינו נפטור מחיובו בגלל שיש לה מזונות ממקור אחר, משום שההתחייבות הממונית של הבעל לאשתו ולבתה, אינה מותנית במצבה של הבת, אם היא עניה או עשירה- דהיינו שיש לה מקורות הכנסה אחרים.

אמנם לכאורה יקשה על המהר"ם שלמד את דין מזונות ילדים מדין מזונות אשה, שהרי "ערבך ערבא צריך מדוע פשוט למהר"ם, שהבעל חייב במזונות האשה גם כשיש לה נכסים ממקום אחר?

אלא שהחיוב במזונות אשתו הוא חיוב משפטי גמור כחלק מחיובי האישות ההדדיים, האשה קיימה את חלקה בנישואין, והתקדשה לו ונכנסה לרשותו בנישואין, ובגלל נישואיה עמו

3. על סמכות חכמי ישראל לדורותיהם לתקן תקנות, ראה שו"ת זכרון יהודה לרבנו יהודה בן הרא"ש (סי' סט) ובספרי דיני בורות עמ' רפט.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אינה יכולה להינשא לאחר, והבעל צריך לספק בתמורה את החיובים שהתחייב לה בכתובה, ואינו יכול לפטור עצמו מהתחייבותו, בגלל שהאשה זכתה בהכנסה ממקור אחר.

מדין מזונות אשה למד המהר"ם שגם תקנת אושא למזונות הילדים, נחשבת לחיוב משפטי גמור, מאחר שמזונות הילדים לדעתו נכללים במזונות האשה⁴ ואינם מותנים במקורות הכנסה נוספים.

מאחר שתקנת אושא קבעה שחיוב המזונות לילדים יצא מכלל צדקה, ונעשה לחיוב משפטי רגיל, **החיוב המשפטי** אינו משתנה בין אב אמיד לבין אב עני, וכן אינו משתנה בין ילד אמיד לבין ילד עני.

גם תקנת הרבנות הראשית שינתה את הגדרת חיוב האב למזונות ילדים מעל גיל שש, מהגדרה של **צדקה**, והגדירה את התקנה "**כחיוב משפטי גמור**" – כלשונה של התקנה. **בחיוב משפטי גמור** שבין תובע לנתבע, אין הבדל בין תובע אמיד לבין תובע עני, וגם אין הבדל בין נתבע אמיד לנתבע עני. נמצא שתקנת הרבנות הראשית המשיכה את תקנת אושא בחיוב משפטי גמור עם כל השלכותיו, למזונות ילדים מעל גיל שש.

ג. נתבעת שהסכימה לפני הנישואין לפרנס את ילדיה

עתה עלינו לברר את טענת התובע, שאשתו לשעבר התחנתה עם בן תורה, ואף דובר ביניהם לפני הנישואין שהיא תפרנס אותו, האם יש לפטור את האב ממזונות ילדיו, מכח ההסכמה שלפני הנישואין?

להלן יובאו ששה נימוקים הלכתיים שמכוחם אין האב יכול לפטור ממזונות ילדיו, מכח ההסכמה שלפני הנישואין.

הנימוק הראשון: יש לברר באיזה אופן דובר בין הצדדים, שהאשה תפרנס את הבעל? האם הדברים נאמרו בתורת מחילה, דהיינו שהאשה ויתרה לבעל על חיובו, או שההסכמה היתה בתורת התחייבות, שהאשה אמרה בפירוש שהיא מתחייבת לפרנס את משפחתה?

בירור זה נדרש משום שלהלן יתברר, שקיימים שלושה הבדלים להלכה בין דין מחילה לבין דין התחייבות, ומתוך כך גם עולים שלושה נימוקים לפטור את האשה מחיוב מזונות.

מפשטות דברי התובע בביה"ד עולה, שלא היתה התחייבות מפורשת של האשה, אלא רק דובר ביניהם על כך שהאשה תפרנס את המשפחה, ואם כך הסכמה כללית נחשבת למחילה מצד האשה, ואינה מהווה התחייבות.

מאחר שמדובר במחילה, מחילת האשה על זכויות ילדיה, היא חסרת תוקף הלכתי, כי בתוספתא כתובות (פרק י', ה"ג) נאמר:

4. מדברי המהר"ם נראה שדין מזונות ילדים הוא מכח מזונות האם, וכשיטת הר"ן (כתובות כב, ב ד"ה בעירוב אמו) ולפי זה בנו מן הפנויה פטור ממזונותיו. אבל להלכה נפסק בשו"ע (סי' עא, ד) כדעת הרא"ש בתשובותיו (כלל יז, ז) והריב"ש (סימן מא) שהאב חייב במזונות בנו מן הפנויה, ומהלכה זו עולה, שחיוב מזונות ילדים הוא חיוב בפני עצמו, ואינו תלוי במזונות האם!

גם השו"ע עא, א, פסק כדברי המהר"ם שהאב חייב במזונות ילדיו, אע"פ שיש להם נכסים ממקום אחר. מאידך פסק בסימן עא, ד, לחייב מזונות בבן הפנויה, מכאן שלדעתו חיוב מזונות הילדים הוא חיוב עצמאי!

לכן צריך לומר שפסק השו"ע אינו מנימוקו של המהר"ם שסבר שמזונות ילדים מקורם במזונות האם, אלא גם אם חיוב מזונות הילדים הוא חיוב בפני עצמו, חכמים שתקנו מזונות הן לאשה והן לילדים, לא התנו את החיוב בתנאי שלא יהא להם מזונות ממקור אחר.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"כתב לזון את בת אשתו ושברה לו [כלומר – כתבה לו שובר מחילה] לא כל הימנו, שזכין לקטן ואין חבין לו"

הרא"ש (כתובות פ"ב, ס"א) פסק להלכה כדברי התוספתא וכן נפסק גם בשו"ע (אהע"ז ס"י קיד, ג'): "אם האם פטרו מלזונה, אין הפיטור כלום."

אם כן, הילדים נחשבים לגוף עצמאי, והאם אינה מוסמכת למחול במקומם, שאין חבין לאדם שלא בפניו, וכל זמן שהם קטנים ואין בהם דעת למחול, האם אינה יכולה למחול.

לעומת זאת אם האשה היתה מתחייבת בקנין לשלם את מזונות ילדיה במקום בעלה, התחייבותה חלה, כי האשה יכולה להתחייב לשלם מזונות לילדים אע"פ שהיא פטורה, והיא נעשית כדוגמת ערב קבלן, שהמלווה תובע אותו ולא את הלווה, כמבואר בשולחן ערוך (ח"מ ס"י קכט, סעיפים טו, יז). קיימת גם אפשרות שהערב הקבלן יתחייב שני חיובים: כלפי המלווה הוא מתחייב לפרוע במקום הלווה, וכלפי הלווה הוא מתחייב לפטור אותו מתשלום החוב. אפשרות זו הובאה בתשובת הרשב"א (ח"ב ס"י נח):

"עוד שאלתם: מי שנתן לאשתו קבלן בכתובתה, והותנה עמה בפירוש: שיהיה הוא פטור מכל וכל, ולא יהיה שעבודה אלא על הקבלן, אם היא מותרת לו כמי שיש לה עליו כתובה, או לא? ואם יש חלוק בין שנתחייב הבעל לקבלן, ושעבד עצמו לו, או שיהיה הבעל פטור מן הקבלן אם תגבה אשתו ממנה."

הרשב"א בתשובתו כתב:

"כל שאין לה על הבעל כלום אלא על הקבלן, הרי זו כאלו נשאת לראובן, וכתב לה שמעון כתובה. ולא מצינו אשה לאחד וכתובתה על אחרים. ואינו דומה למי שעשה קבלן לכתובת אשתו, שאין לו. לפי דמ"מ כתובתה על הבעל. ואם אין לו עכשיו יהא לו לאחר זמן. אבל זו, שאין לה על הבעל כלום, הרי היא כיושבת תחתיו בלא כתובה. וכ"ש בשאין לקבלן על הבעל כלום, דאסור לעשות כן."

תשובת הרשב"א הובאה בקצרה גם ברמ"א (אהע"ז, סו, א, וראה עוד ח"מ שם ס"ק ז).

גם האשה המתחייבת לבעלה לפרנס את משפחתה מתחייבת שני חיובים:

א. התחייבות כלפי הילדים – לשלם את מזונותיהם.

ב. התחייבות כלפי הבעל – שיהיה פטור מהחזר הוצאותיה לפרנסת המשפחה, ולכן האשה לא תוכל לתבוע ממנו את הוצאותיה.

ד. מחילה על דבר שלא בא לעולם

הנימוק השני: גם בדברים שהאשה מוסמכת למחול, כגון על מזונותיה, המחילה שנעשתה לפני האירוסין, היא מחילה על דבר שלא בא לעולם, ואינה מחילה, כמבואר בגמרא כתובות פג, א. במשנה שם נאמר:

"הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך הרי זה אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה."

הגמרא שם מקשה ומתרצת:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"וכי כתב לה הכי מאי הוי? והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה לא אמר כלום! אמרי דבי רבי ינאי בכותב לה ועודה ארוסה."

הר"ן (שם מא, א, ד"ה בכותב לה בעודה ארוסה) מבאר:

"ודוקא בכותב לה ועודה ארוסה דשייך בה קצת, אבל קודם לכן כיוון שאין לו שייכות בנכסים כלל, סילוקו לאו כלום הוא."

ביאור לדברי הר"ן כתב בחלקת מחוקק (סי' צב, ס"ק ד):

"דהוי דבר שלא בא לעולם."

כדברי הר"ן פסק המחבר בשולחן ערוך (אהע"ז סי' צב, א):

"הכותב או האומר לאשתו בעודה ארוסה: דין ודברים אין לי בנכסיך, אם מכרה או נתנה, קיים... וכל זמן שלא מכרה ולא נתנה, הבעל אוכל הפירות, ואם מתה יורשה. ואם כתב לה כן אחר הנשואין, צריך לקנות מידו, ואז יהיה מכרה ומתנתה קיים: הגה – ולא מהני סלוקו אלא לאחר אירוסין, אבל קודם אירוסין לא מהני סילוק"

גם הרמ"א (חו"מ סי' רט, ד) פסק על פי הר"ן בתשובתו:

"וכשם שאין אדם יכול להקנות דשלב"ל, כך אינו יכול למחול בדשלב"ל."

אמנם בסעיף ח פסק הרמ"א שאפשר להסתלק מדבר שלא בא לעולם, וכן פסק המחבר

בשו"ע (חו"מ סי' ט, ו):

"דאע"ג דאין אדם מקנה דשלב"ל, מ"מ יכול להתנות על דשלב"ל, וכן לסלק עצמו וכוחו מדשלב"ל!"

אבל הסמ"ע (ס"ק כא) מיישב את הסתירה:

"שאני התם דקאי אדם שיש לו שעבוד על נכסי חברו, וכיוון דכבר נשתעבד לו, מ"מ יכול לסלק את אותו שעבוד אף מנכסים שעדיין לא קנה."

כוונת הסמ"ע היא, שסעיף ח' עוסק בהסתלקות מזכות שעבוד שיש למסתלק כבר בהווה,

כדוגמת השאלה שנידונה במרדכי כתובות (סי' ריב):

"ששאלת: ראובן חפץ לקנות בית ודואג פן יצטרך למוכרו ומעכבת אשתו עליו היכול להתנות עם אשתו בשעת קנייה ע"מ כן אקנה לנו בית שבכל עת שאני צריך למוכרו שלא תוכל לעכבו ע"י והיא מקבלת עליה כן ונכתב השטר התוכל לחזור ולעכב, כיון דבשעת התנאי הוי ליה דבר שלא בא לעולם שעדיין לא לקחו? נ"ל דלא מציא להדורי, נהי דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, מסתלק אדם בטוב בדבר [שלא] בא לעולם כדתנן בפרק הכותב ובפרק חזקת הבתים נחלה הבאה לאדם ממקום אחר מתנה עליה שלא ירשנה וכדתניא הכותב לאשתו דין ודברים כו' ואוקימנא בכותב לה בעודה ארוסה ומהני בין לנכסים שהם כבר באו לעולם בין לפירות דאכתי לא אתו כו' ושלוש מאיר בר' ברוך."

במקרה הנידון במרדכי יש לאשה זכות חלקית בדבר המסולק, כי בשעת הסילוק בעלה משועבד לה מעכשיו בשעבוד הגוף לכתובתה גם על נכסים שיקנה בעתיד, לכן היא זכאית להסתלק מנכס שעתיד להגיע ליד בעלה. המרדכי משווה סילוק זה לסילוק שנעשה בין האירוסין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לנישואין שיש לבעל זכות מועטה בדבר המסולק, דברי המרדכי הובאו להלכה גם בדרכי משה (שם ס"ק ה) ובביאור ההלכה בסמ"ע (סי' צב, ד).

אבל בסעיף ד' הרמ"א פסק שאי אפשר למחול על דבר שלא בא לעולם, כי כוונתו להסתלקות מדבר שאין למסתלק כל זכות בשעת הסילוק, כגון שהמסתלק עדיין לא קידש את האשה, והוא מסתלק מזכויות שיהיו לו אחרי הנישואין.

לכן אם האשה מחלה על מזונותיה לפני הנישואין, הרי זו מחילה על דבר שלא בא לעולם. לעומת זאת אם האשה היתה מתחייבת בקנין לפני הנישואין, לפרנס את משפחתה, היה להתחייבות זו תוקף, אע"פ שהדבר לא בא לעולם, כי בהתחייבות אפשר להתחייב גם לדבר שלא בא לעולם, כמבואר בתוספות כתובות (נד, ב' ד"ה אע"פ):

"תימה דעכשיו נהגו שכותב חתן לכלה מאה ליטרין אף על פי שאין לו שוה פרוטה... אבל אותו שאין לו היאך ישתעבד נכסיו שיקנה אחרי כן? כיון שלא נתחייב לה היינו דבר שלא בא לעולם! ושאל ר"י לרבי אליהו והשיב לו דמצינו כענין זה בפרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף צד. ושם) דתניא מתנה שומר חנם להיות כשואל ופריך במאי בדברים ומשני בשקנו מידו משמע בכל ענין אף על פי שאין מקנה לו שום נכסים אלא שמשעבד גופו לזה החוב מעתה ולכשיהיו לו נכסים חל שעבודו מעתה... אבל מה שמשעבד גופו להתחייב לדבר זה משתעבד ואין זה קנין דברים בעלמא."

ההסבר לדברי התוספות הוא, שמכיון שגופו של האדם המשתעבד נמצא בעולם, הרי השעבוד חל על גופו שהוא נמצא בעולם.

כך גם נפסק בשו"ע (ח"מ סי' ס, ו):

"המתחייב עצמו בדבר שלא בא לעולם או שאינו מצוי אצלו, חייב, אף על גב דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ה"מ כשהקנה לו בלשון מכר או בלשון מתנה, ואפילו כתב לו שעבוד על שדה, או קבל אחריות על כל נכסיו, ואפילו נתן לו משכון, אינו כלום. אבל בלשון חיוב, כגון שאמר: הוו עלי עדים שאני מתחייב לפלוני בכך וכך, חייב, והוא שקנו מידו"

ה. התחייבות אשה לזון את בעלה וילדיה צריכה קנין

1. התחייבות בקנין

הנימוק השלישי: קיים הבדל נוסף בין מחילה להתחייבות: מחילה אינה צריכה קנין, כמבואר בתוספות סנהדרין (ו, א, ד"ה צריכה קנין) וכן פסק הרמב"ם (זכיה ומתנה פ"ג, ב) וכן נפסק גם בשולחן ערוך (ח"מ סי' רמא, ב):

"מחל לחבירו חוב שיש לו עליו, או נתן לו הפקדון שהיה מופקד אצלו, הרי זו מתנה הנקנית בדברים בלבד, ואין צריך דבר אחר כמו שביארנו."

לעומת זאת התחייבות צריכה קנין, והתחייבות שנעשתה בדיבור בלבד, הינה חסרת תוקף הלכתי, כמבואר בכמה מקומות בש"ס, כגון במסכת ב"ב (ג, א):

"כי רצו מאי הוי נהדרי בהו? א"ר אסי א"ר יוחנן שקנו מידן."

כך גם נאמר במסכת ב"ב (צד, א):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"ומתנה שומר חנם להיות כשואל. במאי בדברים?! אמר שמואל בשקנו מידן."

ועוד: מאחר שהאשה מתחייבת בחוב לא לה, דינה דומה לדין ערב קבלן שצריך קנין, כמבואר בשולחן ערוך (חו"מ סי' קכט, ה):

"כשם שאין הערב משתעבד אלא בקנין, או בשעת מתן מעות או בבית דין, כך הקבלן אינו משתעבד אלא באחד מדרכים הללו."

לכן אם האשה תתחייב בקנין לזון את ילדיה, התחייבותה חלה, ואע"פ שעיקר החיוב לזון את הילדים, מוטל על האב, מכל מקום האשה יכולה להתחייב לספק לילדים את מזונותיהם במקום האב, כדוגמת ערב קבלן.

הקנין יכול להיעשות בקנין סודר, או בשטר בין בעדים ובין בחתימת ידה. כי חתימתה בכתב גם היא נחשבת כהודאת בעל דין, ויש לה תוקף של שטר גם ללא חתימת העדים. ההבדל היחיד בין שטר זה, ובין שטר שחתומים עליו עדים הוא, ששטר שנעשה בחתימת המתחייב ללא עדים, אין לו קול, וגובים בו רק מנכסים בני חורין. המקור לתקפו של שטר בחתימת המתחייב ללא עדים, מבואר במשנה (ב"ב קעה, ב; וראה גם שו"ע חו"מ סט, א):

"הוציא עליו כתב ידו, שהוא חייב לו, גובה מנכסים בני חורין."

כך גם פסק הסמ"ע (חו"מ יב, יח) על שטר הפשרה, שבעלי הדין יכולים לחתום עליו, ללא עדים:

"והוא שיכתוב בשטר הפשרה אפילו בלא עדים: הריני חייב לך עד סך כך וכך, כפי אשר ימצאו הפשרנים."

בדרך זו יש לבאר את התוספתא (כתובות פ"ד, ה) שם מבואר שאשה יכולה להתחייב לזון את בעלה:

"נושא אדם אשה ופוסק עמה ע"מ שלא לזון, ע"מ שלא לפרנס, ולא עוד אלא שפוסק עמה ע"מ שתהא זנתו ומפרנסתו ומלמדתו תורה. ומעשה ביהושע בנו שלרבי עקיבא שנשא אשה ופסק עמה ע"מ שתהא זנתו ומפרנסתו ומלמדתו תורה, והיה שנות בצורת ועמדו וחילקו, התחילה קובלת עליו לחכמים, וכשבא לבית דין אמר להם היא נאמנת עלי יותר מכל אדם, אמרה להם ודאי כך התנה עמי, אמרו לה חכמים אין כלום אחר הקיצה"⁵.

5. יש לזון בדברי התוספתא: מדוע אשתו של רבי יהושע היתה חייבת לפרנס את בעלה, הרי אחרי שהתחייבה לו, הבעל בשעת הנישואין כתב לה כתובה, ובה התחייב לזון אותה: "ואנא אפלה ואזון ואכלכל ואפרנס יתיכי!"

יש לבאר שבכתובה של רבי יהושע לא נכתבה התחייבות במזונות, כמו שמצינו בכתובות (נו, א): "המקדש את האשה ע"מ שאין לו שאר כסות ועונה, רבי יהודה אומר בדבר שבממון תנאו קיים" ! בעל שמתנה תנאי שלא לזון את אשתו, מן הסתם משמיט מן הכתובה את חיובו במזונות. כך גם במקרה של רבי יהושע מאחר שאשתו התחייבה לזון אותו, רבי יהושע השמיט מן הכתובה את חיובו במזונות. אבל אם לא היה משמיט מהכתובה את התחייבותו במזונות היה חייב לה מזונות, מאחר שהתחייב לה בכתובה.

לפי האמור אשה המתחייבת בשטר, או בקנין, לפרנס את משפחתה, ואחר כך בעלה כתב לה כתובה, ולא השמיט מן הכתובה את חיובו במזונות, האשה פטורה, מאחר שהבעל התחייב לה במזונותיה בכתובה שכתב לה!

עם זאת, אם האשה התחייבה לפרנס אותו בחוזה דר צדדי שעליו חתום גם הבעל, החוזה נעשה מודעא לכתובה, ובחווזה הוא מודיע ששטר הכתובה בו הוא עתיד להתחייב במזונות, בטל ומבוטל. דין זה יש ללמוד מדברי שער משפט (סי' נד, ס"ק ג, וראה גם פתחי חושן, קנינים, עמ' תרב). הנידון שם הוא על אב שהתחייב לתת נדוניא לבנו, והיה אמור לכתוב שטר על התחייבותו בשעת הנישואין, אך לפני הנישואין,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

התחייבותה של אשת יהושע בנו של רבי עקיבא, יכלה לחול, משום שמן הסתם רבי עקיבא שהשיא את בנו הקפיד על כל כללי ההלכה, והכלה התחייבה לבנו יהושע בקנין.

אבל בנידון שלפנינו, אפילו אם יתברר שהאשה אמרה שהיא מתחייבת לפרנס את משפחתה, אין להתחייבותה תוקף, מאחר שדבריה נאמרו בעל פה בלבד, ולא נעשה קנין על התחייבותה.

2. התחייבות בדברים הנקנים באמירה

אמנם קיימת אפשרות לתת תוקף להתחייבות שנעשתה לפני הקידושין, גם ללא קנין, כדין הדברים הנקנים באמירה, וכדברי הגמרא (כתובות קב, א, קידושין ט, ב):

”דאמר רב גידל אמר רב כמה אתה נותן לבנך, כך וכך, וכמה אתה נותן לבתך, כך וכך, ועמדו וקדשו קנו, הן הן הדברים הנקנים באמירה.”

דברי הגמרא נפסקו גם להלכה בשולחן ערוך (אהע"ז סי' נא):

”עמדו וקדשו קנו אותם הדברים, ואע"פ שלא היה ביניהם קנין, ואלו הם הדברים הנקנים באמירה, והוא שיהיו הדברים מצויים ברשותם.”

הב"ש (ס"ק ד) פסק, שאם האמירה היתה בלשון התחייבות, הרי היא מועילה גם אם אין הדברים נמצאים ברשותו של המתחייב.

אבל דברים הנקנים באמירה יש להם תוקף, רק אם הם נאמרים סמוך לקידושין, וכלשון הגמרא והשו"ע: ”ועמדו וקדשו” דהיינו תיכף ומיד לאמירה נעשו הקידושין. כי קיימת הנאת החיתון ההדדית של שני הצדדים, כמבואר בגמרא כתובות שם, ”בההיא הנאה דקמתני אהדדי גמרי ומקני”, והנאה זו יש לה ערך של שווה כסף ובתמורה לקנין כסף הצדדים מתחייבים זה לזה, בתנאי שהקידושין נעשים לאלתר, אחרי ההתחייבות, ללא הפסק בדברים אחרים, וכך גם פסק הרמ"א (שם):

”וי"א דעמדו וקדשו מיד ולא הפסיקו בדברים אחרים אבל הפסיקו בדברים אחרים לא.”

האב ביקש מהבן למחול לו על הנדוניא, כדי שלא יהיה תוקף לשטר ההתחייבות. הבן נענה לבקשת אביו, וכתב לו שובר מחילה על הנדוניא. בשער משפט פסק, שאמנם מחילת הבן לפני שנכתב שטר ההתחייבות אינה חלה, כי זו מחילה על דבר שלא בא לעולם, אבל מאידך גיסא, שובר המחילה מוכיח שהאב לא נתן לו את הנדוניא מרצונו הטוב, ”והוי השובר כמו מודעה למתנה שאח"כ, וכמבואר סי' רמב"ט.”

המקור לפסק השער משפט הוא דברי הגמרא ב"ב (מ, ב), שם התבאר, שהכותב שטר מתנה לאשה על נכסיו, וקודם כתיבת השטר, כתב לבנו שטר מתנה בסתר על נכסיו, המתנה לבנו לא חלה, ככל מתנתא טמירתא, אבל שטר זה נחשב כמסירת מודעה על השטר שכתב לאשה, והשטר שכתב לאשה מבוטל. כך גם נפסקה ההלכה בשולחן ערוך (חו"מ רמב, ט):

”מי שהיו הדברים מוכיחים שאין דעתו ליתן מתנה זו, אפילו שנתנה במתנה גלויה, ונמצא שנתנה מקודם מתנה מסותרת, הרי שתי המתנות בטלו, הראשונה מפני שהיא מסותרת, והשנייה מפני שהדבר מוכיח שאינו רוצה, והרי קדמה זאת המתנה, שנמצא כמו מודעה לה.”

מכאן למד השער משפט, שהבן שמחל לאביו על הנדוניא, על אף שהמחילה היא בדבר שלא בא לעולם ואינה חלה, מכל מקום שטר המחילה מהווה מודעה המבטלת את ההתחייבות העתידית של האב.

אמנם בשטר כתובה ספרדית נוהגים לכתוב ”בביטול מודעי”, אבל ביטול המודעות נועד למנוע הערמה מצד הבעל, שמסר מודעה ללא ידיעת האשה, לכן הוא כותב ”בביטול מודעי”, כדי למנוע הערמה. אבל אין כוונת ביטול המודעות לבטל חוזה שהאשה חתמה עליו מרצונה, מאחר שהבעל אינו מערים עליה, אלא היא מסרה מודעה מרצונה שהיא מוחלת על חיוב מזונותיה, שהוא עתיד להתחייב לה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לעומת זאת בנידון שלפנינו, גם אם נצא מתוך הנחה שאכן האשה הסכימה בלב שלם להתחייב לפרנסו כל ימי חייו, הדברים שנאמרו בין בני הזוג לא נאמרו סמוך חופה, ואין להם תוקף של דברים הנקנים באמירה.

ו. האשה לא התכוונה להתחייב גם אחרי הגירושין

הנימוק הרביעי: גם אם האשה היתה מתחייבת בקנין לפרנס את הבעל, קיימת אומדנא דמוכח, שהאשה היתה מוכנה לפטור את בעלה לשעבר, מחיובו לזון ולפרנס אותה ואת ילדיה, ולקבל על עצמה התחייבות שאינה מעיקר הדין, לזון ולפרנס את בעלה וילדיה, בתנאי שהבעל לשעבר יחיה עמה באהבה ובכבוד הראוי כדרך איש ואשה, ויהיה שותף עמה בגידול ילדיהם ולא יפרד ממנה או יגרש אותה. אבל לא היתה כוונתה לפטור אותו מחיוב מזונות לילדיו, גם אחרי שיגרש אותה, כי אין דעתה להתאמץ ולהקריב מכספה ומוחה לעבוד במקום הבעל לשעבר, אחרי שהסתכסכה איתו ואינה אוהבת אותו, ואינו שותף שווה עמה בגידול ילדיהם.

אלא שלכאורה יש לדחות אומדנא זו, שהרי במשנה כתובות (קא, ב) נאמר:

”הנושא את האשה, ופסקה עמו כדי שיזון את בתה חמש שנים – חייב לזונה חמש שנים. ניסת לאחר, ופסקה עמו כדי שיזון את בתה חמש שנים – חייב לזונה חמש שנים.”

עולה ממשנה זו שהתחייבות אחד הצדדים לזון את הצד השני, נמשכת גם אחרי הגירושין, ואם כן אשה שהתחייבה לזון את הבעל הלומד תורה ואת ילדיהם, החיוב נמשך גם אחרי הגירושין!

כהקדמה לחילוק בין דין המשנה ובין השאלה הנידונת בפסק הדין, יש לבאר את המשנה: מדוע הבעל חייב לזון את בת אשתו גם אחרי שגירש את אשתו? הרי הבעל לשעבר נפרד ממנה, ומן הסתם לא התכוון להתחייב לזון את בתה אחרי הגירושין!

אלא שבמקרה הנידון במשנה, האשה מוכנה להינשא רק למי שיתחייב לזון את בתה חמש שנים, ואפילו גם אם תתגרש ממנו. סכום זה הוא המחיר שהאשה מבקשת תמורת הנישואין. האשה יכלה גם לבקש כמחיר הנישואין סכום חד פעמי בגובהו של סכום מזונות של חמש שנים בתשלום אחד, כך גם הדין כאשר האשה מבקשת ממנו לשלם את מחיר הנישואין בתשלומים לחמש שנים, על ידי תשלום מזונות בתה.

לכן יש לחלק בין התחייבות הבעל לזון את בת אשתו, לבין התחייבות האשה לפרנס את הבעל הלומד תורה ואת ילדיהם המשותפים: בהלכה שנידונה במשנה בפרק הנושא, הבעל אינו נהנה מהעובדה שהוא זן את בת אשתו, שהרי הוא משלם עבור ילדה זרה שלא הוליד אותה! אבל אף על פי כן היה מוכן להתחייב לשלם מזונות לבת אשתו מזונות, כמחיר הנישואין לחמש שנים, וכל עוד לא נגמרה תקופת התחייבותו, לא גמר לשלם את מחיר הנישואין.⁶

6. ידידנו הרה"ג נחום גורטלר שליט"א הראני שכתב בנושא זה בספר כנס הדיינים – התשע"ה עמ' 268: "עי' ברמ"א חושן משפט סימן ס סעיף ג שפסק, וזו לשונו: ויש אומרים דהמקבל עליו לזון חברו סתם כל ימי חייו או כל זמן שצריך משמע... וכתב על כך הט"ז שם וזו לשונו: "צריך עיון מאי שנא ממי שקיבל עליו לזון את בת אשתו, דאמרינן בפרק הנושא דאף על פי שיש לה מזונות אחר כך צריך לתת לה דמי מזונות." וכתב החכם צבי בהגהה על הט"ז וזו לשונו:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לעומת זאת בנידון שלפנינו, אשה המעוניינת לפרנס את בעלה שילמד תורה, העבודה שהיא עובדת ומשלמת לו וילדיו, אינה עבור דבר שהוא זר לה, אדרבא זו שאיפתה האישית – להיות שותפה עם הבעל העוסק בתורה יומם ולילה, והיא נהנית מהעובדה שבעלה לומד תורה, וגם לה יש חלק ושכר בלימוד תורה שלו, כדברי רבי עקיבא לתלמידיו "שלי ושלכם – שלה הוא". אך כאשר היא מגורשת ומרוחקת ממנו, קיימת אומדנא דמוכח, שהאשה אינה רוצה להמשיך להיות עמו שותפה, ואינה רוצה להתאמץ ולהקריב מכספה ומכוחותיה עבור לימוד התורה של בעלה לשעבר שהסתכסה איתו ואינה אוהבת אותו.

ז. המתחייבת לפרנס את משפחתה ולא יכלה לשלם

הנימוק החמישי: גם אם האשה היתה מתחייבת בקנין לפרנס את משפחתה וילדיה, ובחזרה היה כתוב במפורש שהיא מתחייבת לזון את ילדיו אפילו אחרי הגירושין, התבאר לעיל (א) שהתחייבותה היא הן כלפי הילדים, כדוגמת ערב קבלן והן כלפי הבעל – שיפטר מהחזר הוצאותיה. אבל כשם שערב קבלן יורד מנכסיו ואינו מסוגל לפרוע את החוב, חוזר החיוב העיקרי אל הלווה. כך גם כאשר האשה אינה מסוגלת לעמוד בהתחייבותה, חוזר החיוב אל בעלה לשעבר, כי הוא החייב העיקרי על פי תקנת אושא לזון את ילדיו, ולכן ילדיו תובעים אותו באמצעות האם.

אמנם האשה פטרה את בעלה לשעבר מהחזר הוצאותיה, אבל האשה אינה מוסמכת לפטור אותו מהחיוב שלו כלפי ילדיו מכח מתקנת חכמים. כי החיוב לזון את ילדיו מעולם לא פקע ממנו, אלא שהוא נפטר מלשלם, כל עוד האשה שילמה במקומו, אבל כאשר האשה אינה משלמת במקומו, חוזר החיוב אליו. עם זאת הבעל לשעבר היה זכאי לתבוע את האשה להחזיר לו את הוצאותיו למזונות הילדים, כאשר יהיה לה לשלם – אילו האשה היתה מתחייבת בקנין

אמר המגיה: לעניות דעתי אין כאן קושיא, דשאני התם שקצב ה' שנים לאפוקי הכא דמיירי במחייב עצמו סתם, כמבואר. וכבר היה אפשר לחלק בעניין אחר: דשאני הנושא את האישה וכו' דלאו בדדיה לחוד תליא מילתא אלא גם כן בדעת האישה, והיא – דעתה אפילו אם לא תצטרך הבת למזונות, מה שאין כן הכא דהכול תלוי בדעת הנותן".

נראה שהתירוץ השני יש לבאר על פי הטעם שנכתב לעיל, שמכיון שנעשתה עיסקא בין הבעל לאשה כמחיר הנישואין, האשה אינה מוכנה לפטור את הבעל מהתחייבותו בגלל שיש לה מזונות מאחר.

אך גם התירוץ הראשון אינו חולק על הסברה שכתבנו לעיל, כי במשנה יש שני חידושים: א. הבעל חייב לשלם מזונות לבת האשה אפילו אחרי הגירושין. ב. הבעל חייב לשלם לבת האשה גם אם ישלה מזונות מאחר.

הנימוק לחידוש הראשון הוא, על פי הטעם שנכתב לעיל, שמכיון שנעשתה עיסקא בין הבעל לאשה כמחיר הנישואין, המחיר אינו תלוי בגירושין. קושית הט"ז היא רק על החידוש השני – שהבעל חייב לשלם מזונות, גם כאשר לבת יש מזונות ממקור אחר, אם כן מדוע המקבל עליו לזון חברו סתם, כוונתו רק כל זמן שצריך! ועל כך תירץ החכם צבי שני תירוצים, האחד – כיון שקצבה לו חמש שנים, חייב לזון את בתה אפילו אם יש לה מזונות ממקור אחר, והתירוץ השני כיון שנעשתה עיסקא דרצדדית בין הבעל ואשתו, דעת האשה היא שהבעל ישלם לה מזונות אפילו אם לא תצטרך הבת למזונות. לעומת זאת המקבל עליו לזון את חברו, זו התחייבות דרצדדית של הנותן, ואין דעתו להתחייב לזון כאשר יש למקבל מזונות.

6. כך גם מסקנת מאמרי בשורת הדין (ט' עמ' רצה – שיג) שבעל שהתחייב לגרושתו מזונות, וירד מנכסיו, עליו לעמוד בהתחייבותו, ומסדרין לו כבעל חוב, וכן גובים ממנו את החוב במלואו כשיהיה לו נכסים, כיון שאונס זה נחשב שכיח והוה ליה לאיתנויי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לזון את ילדיה גם אחרי גירושיה,⁷ אבל התביעה שלו כלפיה אינה פוטרת אותו מחיובו לילדיו בתור החייב העיקרי במזונות ילדים לפי עיקר התקנה.

גם במקרה הנידון בתוספתא אשתו של יהושע בנו של רבי עקיבא לא יכלה לעמוד בהתחייבותה בשנות בצורת, וחכמים לא חייבו אותה לפרנס את בעלה באותה שנה, כי כאשר אין לה יכולת לשלם את חובה מסדרין לבעל חוב, ואין גובים ממנו את המזונות ההכרחיים לה, אך מאידך חכמים לא חייבו את בעלה לפרנס אותה, מכיון שהאשה מחלה לו מראש על מזונותיה.

ח. האם יש קצבה להתחייבות האשה לפרנס את בעלה?

הנימוק השישי: בסיכום שבין בני הזוג לפני הנישואין, לא דובר שהאשה תפרנס אותו כל ימי חייו והבעל לא יצא לעבודה. אדרבא בעלה לשעבר מוכשר והוא מעוניין למצוא עבודה בתחום ההוראה והרבנות, ובכל תחום רוחני אחר, אלא שלא מצא עבודה מתאימה לאופיו! הכשרתו של אברך בתחום הרבנות או ההוראה נמשכת בין חמש לשבע שנים, ובוודאי לא יותר מעשר שנים! ומאחר שהבעל היום בן 42, בוודאי לא היתה כוונת האשה שהבעל ילמד הרבה שנים, והיא תצטרך לפרנס אותו ואת ילדיו עד גיל מבוגר, כאשר יש לה חמשה ילדים.

כאשר לסוג העבודה כבר נכתב בפסק הדין מיום יז טבת תשע"ג (30.12.2012) שחובת האב למזונות ילדיו, אינה מותנית דווקא במציאת עבודה המתאימה לנטיית נפשו של האב, כמבואר במסכת בבא בתרא (ק"א) על עבודה שאינה לפי נטיית הלב:

“ פשוט נבילתא בשוקא ושקול אגרא, ולא תימא גברא רבא אנא וזילא בי מילתא.”

סיכום

בקשת התובע להפחית ממזונות ילדיו, אינה מתקבלת. עם זאת יש להפחית את החלק היחסי של הבת הגדולה מעל גיל 18 מסכום המזונות. ומעתה התובע ישלם סך 3200 ₪ עבור ארבעת ילדיו. על אף שהסכום של 800 ₪ נחשב לסכום נמוך לפי צרכי הילדים, התובע פטור מתשלום דמי מדור בעבורם, כל זמן שמחצית הבית בבעלותו והילדים מתגוררים בו.

הרב יעזר אריאל

פסיקתה

התובע חייב בסך 3200 ₪ לחודש עבור ארבעת ילדיו.

ניתן ביום י"ב באדר ב' התשע"ו (22/03/2016).

הרב שלמה שושן

הרב יעזר אריאל

הרב חיים בזק – אב"ד

7. כך גם מסקנת מאמרי בשורת הדין (ט' עמ' רצה – שיג) שבעל שהתחייב לגרושתו מזונות, וירד מנכסיו, עליו לעמוד בהתחייבותו, ומסדרין לו כבעל חוב, וכן גובים ממנו את החוב במלואו כשיהיה לו נכסים, כיון שאונס זה נחשב שכיח והוה ליה לאיתנויי.